

Маја Радивојевић ♦ Никола Томић

Музичко-плесно фолклорно
наслеђе Стига
(грађа)

Библиотека "СРБОЛУБ МИЋИЋ"

3

I 317

000039082

Мало Црниће

COBISS

Мало Црниће 2019.

Импресум

Назив: Музичко-плесно
фолклорно наслеђе Стига (грађа)

Аутори: Маја Радивојевић и
Никола Томић

Издавач: Центар за културу
општине Мало Црниће

За издавача: Бебица Миловановић

Штампа: Ситограф РМ, Пожаревац

Тираж: 100

Издање финансијски помогло

Република Србија
Министарство културе
и информисања

Публикација је резултат рада на пројекту *Истраживање музичко-фолклорног наслеђа Стига*, који финансира Министарство за културу и информисање републике Србије, и пројекта *Идентитети српске музике од локалних до глобалних оквира: традиције, промене, изазови* (бр. 177004), који финансира Министарство за просвету, науку и технолошки развој Републике Србије.

Маја Радивојевић
Никола Томић

Музичко-плесно фолклорно наслеђе Стига (грађа)

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

398(497.11)
784.4.089.6(497.11)

РАДИВОЈЕВИЋ, Маја, 1990-

Музичко-плесно фолклорно наслеђе Стига : (грађа) / Маја Радивојевић, Никола Томић. - Пожаревац : Ситограф РМ ; Мало Црниће : Центар за културу општине Мало Црниће, 2019 (Пожаревац : Ситограф РМ). - 64 стр. : илустр., ноте ; 24 cm

"Публикација је резултат рада на пројекту Истраживање музичко-фолклорног наслеђа Стига ... и пројекта Идентитети српске музике од локалних до глобалних оквира: традиције, промене, изазови (бр. 177004) ... " -> импресум. - Тираж 100. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија: стр. 36.

ISBN 978-86-6419-039-8

1. Томић, Никола, 1991- [аутор]
а) Народни обичаји -- Стиг б) Народна музика -- Песме -- Србија --
Партитуре

COBISS.SR-ID 282152972

Центар за културу општине Мало Црниће, Мало Црниће 2019.

Импресум

Назив: Музичко-плесно
фолклорно наслеђе Стига (грађа)

Аутори: Маја Радивојевић и
Никола Томић

Издавач: Центар за културу
општине Мало Црниће

За издавача: Бебица Миловановић

Штампа: Ситограф РМ, Пожаревац

Тираж: 100

Издање финансијски помогло

Република Србија
Министарство културе
и информисања

Публикација је резултат рада на пројекту *Истраживање музичко-фолклорног наслеђа Стига*, који финансира Министарство за културу и информисање републике Србије, и пројекта *Идентитети српске музике од локалних до глобалних оквира: традиције, промене, изазови* (бр. 177004), који финансира Министарство за просвету, науку и технолошки развој Републике Србије.

Предговор

Издање пред нама резултат је рада на пројекту *Истраживање музичко-плесног фолклорног наслеђа Стига* финансираног од стране Министарства за културу и информисање Републике Србије. Основни циљ пројекта био је регистровање примера музичке и плесне народне традиције (активне и пасивне праксе), и њихова презервација, као и подизање свести о важности традиционалне народне културе, о важности неговања разлитих сеоских пракси које су на рубу егзистенције, а које су део не само локалног становништва у општини Мало Црниће, већ и део нашег националног идентитета.

Реализација пројекта је спроведена у неколико фаза, а прва је подразумевала теренско истраживање сеоског традиционалног народног музичког и плесног нематеријалног културног наслеђа у општини Мало Црниће, у септембру и октобру 2019. године. Овом приликом саговорници су били мештани из околних српских и влашких насеља: Батуша, Божевац, Велико Село, Велико Црниће, Врбница, Калиште, Кобиље, Крављи До, Мало Црниће, Топоница, Црљенац. Одабрани су истакнути носиоци локалних музичких и плесних дијалеката, као и обредно-обичајне праксе, од којих су сакупљене релевантне информације, спровођењем методе интервјуа и аудио-визуелних снимања. Након што су подаци прикупљени, уследила је друга фаза пројекта, која је подразумевала прављење архивске колекције снимака, тј. аудио-визуелне документације целокупног истраживања, што је материјал који има како научни, тако и апликативни потенцијал. Забележени музички примери су транскрипцибовани и нотирани, а дигиталне копије похрањене су у архив Музиколошког института САНУ у Београду и архив Центра за културу општине Мало Црниће. Последња фаза пројекта подразумевала је јавно презентовање добијених резултата путем практичне радионице. На тај начин шира јавност је упозната са карактеристикама једног сегмента нематеријалне традиционалне народне културе стишког краја, а млађе генерације усвојиле су праксу која је до тада углавном живела само у сећању старијих мештана, и заинтересовале су се за један од видова аматерског истраживања, чиме би се додатно сачувало културно наслеђе у малоцрнићким селима.

Чланови истраживачког тима били су Маја Радивојевић,

етномузиколог, истраживач-приправник Музиколошког института САНУ, Никола Томић, уметнички руководиоца ФА општине Мало Црниће, Лазар Мрвић и Лука Косановић, студенти етномузикологије. Стручну помоћ пружила је и др Данка Лајић-Михајловић, етномузиколог, виши научни сарадник Музиколошког института САНУ у Београду, а помоћ у виду посредовања и координирања пружила је и Бебица Миловановић, представник Центра за културу општине Мало Црниће. Помоћ у реализацији завршне радионице стигла је и од Драгана Николића, музичког педагога, као и од младих будућих етномузиколога Луке Косановића и Лазара Мрвића, који су за ову прилику начинили и велики број нотних записа. Највећу захвалност дугујемо казивачима на терену, који су издвојили део свог времена и несебично поделили причу, музику и игру са нама.

Маја Радивојевић

Увод

Стишка равница, где су вршена истраживања представљена у овој публикацији, налази се у североисточном делу Србије, на јужном ободу Панонске низије. Простире се дуж доњег тока Млаве, од Костолца на северу, до уздизања Хомољских планина на југу. Западну границу области чини брдо Сопот, а источна се надовезује на равничарско подручје према Подунављу, и једним делом је ограничава Пек. Центар области је Мало Црниће, а ову општину чини 19 насеља.

Проучавање музичко-плесне праксе Стига до сада није окупирао већу пажњу истраживача, те су подаци о културном наслеђу поменутог краја веома оскудни. Циљ ове публикације јесте да пружи увид јавности у карактеристике вокалног, инструменталног и плесног изражавања најпре Срба, који чине већинско становништво на овом простору, а потом и Влаха, насељених у два села у општини Мало Црниће.¹ Поред тога, биће представљена и богата обредно-обичајна пракса годишњег и животног циклуса, будући да су музика и плес били, а и даље јесу, њен нераскидив део. Акцент је стављен на конкретан музички звук, што показује и велики број нотних записа дат у прилогу, док су обрасци корака појединачних плесова описно представљени. Велики број забележених примера одавно је престао да буде део актуелне праксе, те је на терену требало „пробудити“ казиваче, и вратити песме, игре и обичаје из дубоког сећања прошлости у реалност. С обзиром на чињеницу да простор општине Мало Црниће до сада није детаљно ни систематично истраживан, као и да су радови који се баве специфичностима музике и плеса малобројни, у овом тренутку није могуће направити дијахронијску перспективу (дис)континуитета поменутих пракси. Ипак, на основу казивања које смо забележили на терену, могли смо да уочимо поједине елементе који континуирано трају, као и оне који су се временом променили, и то у периоду од почетка XX века до данашњих дана.

У наставку публикације биће изложени резултати истраживања и

---

¹ За ову прилику, пројектом *Истраживање музичко-плесног фолклорног наслеђа Стига* је било предвиђено истраживање само јужног дела Стига. Конкретно, истражена су насеља Батуша, Божевац, Велико Село, Велико Црниће, Врбница, Калиште, Кобиље, Крављи До, Мало Црниће, Топоница, Црљенац. Надамо се да ће се у будућности систематично проучити целокупан простор ове гео-културне области.

то на следећи начин: најпре ће бити представљени годишњи, а потом и животни циклус обреда и обичаја, те и музика и плес у оквиру сваког од њих: Овог пута биће изостављена детаљна структурално-формална анализа забележених примера, која ће остати на нивоу именовања репертоара, транскрипције, и описа образаца корака, и представљања појединих важних елемената, будући да је фокус стављен на практични, апликативни потенцијал који грађа има.² Посебно поглавље биће посвећено народном одевању у стишком крају (народне ношње), уз фото илустрације појединих делова традиционалног костима. Дат је и списак са именима казивача са којима су вршиена аудио-визуелна снимања, а на самом крају, налазе се нотни примери вокалне и инструменталне српске и влашке праксе забележене у Стигу.

Детаљ из народног живота (1940-их), Топоница

² Ова публикација, заправо, представља врсту приручника за практичну радионицу у оквиру извођења завршне фазе пројекта *Истраживање музичко-плесног фолклорног наслеђа Стига*.

Годишњи обредно-обичајни циклус

Детињци, материце, оци. Ови празници прослављају се три недеље пред Божић. Обичај је био да неко од укућана на празник ујутру веже деци ноге док још спавају, а деца би морала да плате новцем или неким поклоном одвезивање. Исти случај је био и за празнике материце (две недеље пре Божића), и оци (недељу дана пре Божића), с тим што су на прави од поменути два везиване ноге мајкама, а на други очевима.

Туцари / жумарике. На Туциндан, 5. јануара, био је обичај да мушкарци старије животне доби проверавају колико су жене биле вредне током године. Они су се називали *туцари*. Тада се окупи неколико мушкараца из села, те врше опход по селу, од куће до куће. Када стигну испред куће капије, најчешће се обрате домаћици: „Добар дан газдарице, јеси ли вредна?“ – јавно поставе питање шта су жене у том домаћинству радиле, да ли су преле и плеле, и траже да им покажу своје рукотворине. Уколико процене да домаћица није била вредна, она би била кажњена тако што би била ударана по прстима. У неким стишким селима овај опход се вршио на Бадњи дан, 6. јануара, а мушки учесници су се звали *жумарике*. У селу Црљенац тог дана нису смела да се туку деца.

Маја Радивојевић и Живојка Милић (1952), Црљенац

Бадњи дан. Бадњи дан прославља се 6. јануара. Тог дана, рано ујутру одлази се у шуму да се исече *бадњак* (углавном храстово дрво). „У бадњак“ су ишли само мушки чланови породице, најчешће газда, а са њим су могла да пођу и деца. Увече се бадњак заједно са сламом уносио

у кућу, а један крај дрвета је могао да се намаже медом (Црљенац). Уношење се вршило посебним поступком који се називао *пилање*: домаћин куће и деца направе својеврсну колону „квочке и пилића“ у дворишту. Домаћин је на челу колоне, и он носи бадњак и сламу, те опонаша квочку изговарајући „квок, квок, квок“, док деца иду за њим и опонашају пилиће изговарајући „пију, пију, пију“. Када колона обиђе круг по дворишту, дођу на кућни праг где их чека домаћица, те између ње и домаћина почиње дијалог: „Помаже Бог“, „Бог ти помогао, шта носиш?“, „Мед и масло, живота и здравља“. „Како је напољу“, „Свуд ведро, над нашом кућом облачно“ (како би била кишна година). Домаћица их пусти да уђу у кућу, и тада се царала ватра једном граном бадњака, а само у Великом Црнићу је забележено да се том приликом певала песма *Ој, коledo, мој коledo*, али музичка компонента, као ни остатак поетског текста нису сачувани. Уследила би посна вечера, а трпеза је била постављена преко сламе расуте по поду собе. Пре вечере обавезно се упали прошлогодишња славска свећа, која се сачува и за „малу славу“ (преславу). Кад се упали славска свећа, сви укућани попију мало вина и поједу део *закона* – умешени мали колачи (хлебови), који су симболизовали здравље, кућу, виноград, њиву, шталу, свињац, кокошињац, итд.

Загорка Пауновић (1932), Врбница   Нерађинка Младеновић (1956), Божевац

У влашким домаћинствима је на Бадњи дан ишла поворка деце која се назива *кољендраци*. Они су са собом носили изрезбарене штапове,

и вршили опход од куће до куће. Када дођу у домаћинство, штапом лупају о сто и изговарају текст: „Buna sara la Azun, s maj buna la Kraşun“ („Добро вече, Бадњи дане, најбољи је Божић“). За узврат би од домаћице добили на поклон нешто од хране.

Божић. Прославља се 7. јануара. На Божићно јутро се уносила грана дреновог дрвета у кућу, а свако од укућана би појео његов плод и попио мало вина (веровало се да ће им то обезбедити здравље). У јутарњим сатима се, такође, *пилало*, али се овај поступак разликовао од истоименог који се практиковао за Бадње вече: укућанин који се први пробуди на Божић, цара ватру у шпорету шљивовом граном или граном од бадњака (могло је да буде било које калемљено и здраво, родно дрво – како би стока и деца била здрава током године). Том приликом се изговара текст: „Колико *варнице*, толико *парице*, *пиличићи*, *биличићи*, *јагањци*, *прајци*, *деца*, *живот и здравље*, *мед и млеко*, *слога и правда...*“, и обавезно се *седи* (верује се да, уколико особа стоји док *пила*, *кокошке* неће лежати на јајима). Осим тога, води се рачуна да се дрво у ватри не уапљи, и да од њега остане што више *гранчица*, које се касније стављају на дрвеће у воћњаку (да би било родно). Ову радњу су понављали и остали укућани, а у Батуши су могле и *комшије* да им се придруже. Деца која *пилају* обично добију награду за то, а кад се цео поступак заврши, деца би се певала песма *Чук, чукало пила мало око стојера* (пример бр. 1). Осим ове, изводиле су се још две песме, али казивачи нису могли да се сете тачног тренутка у којем се оне певају. То су песме *Божић*, *Божић Бата* (пример бр. 2) и песма у *У Божића три ножића*, од које је сачувана само поетска текстуална компонента:

*У Божића три ножића:
један сече чесницу,
други сече печеницу,
трећи сече кобасицу.*

За Божић се меси *чесница* – врста колача / хлеба од пројиног брашна, у који се стављају предмети који имају различиту симболику: *новчић*, *слама*, *парченце кућних врата*, *пшеница*, *кукуруз*, *пасуљ*, *семенка бундеве*, *дрен*, итд. Спреми се онолико предмета колико има укућана, као и два додатна – један за кућу, а други за путника намерника. У Великом Црнићу и Црљенцу су се на Божићно јутро месили и *закони* / *закончићи*. Када се припреме обредни хлебови, прави се богат ручак, који се

„намењивао“ мртвима. Пошто се заврше сви послови око стоке тог дана, у селу се направи игранка. Ово је био повод за окупљање младих који су углавном и играли у колу. Старији мештани су тежили да се њихови синови и кћери представе у што бољем светлу како би се што боље удале или оженили, те су им обавезно куповали по који комад нове ношње или су их облачили у најсвечаније одело.

Покладе (беле). Прослављају се у првој недељи пре ускршњег поста, уочи „чистог понедељка“ (покретни празник). Тог дана су се у вечерњим сатима палиле ватре у центру села, које су се звале *привељи / привеји* (на влашком *привег*). У Великом Црнићу су мушкарци око ње изводили игру која се назива *марга*, а у Кобиљу су игру под истим називом изводили и Власи. У Црљенцу је запамћено да су Роми покушавали један другог да убаце у ватру, као и то да су српска деца прескакала ватру. У осталим селима се те вечери правила игранка и велика заједничка вечера.

Миодраг Томић (1926), Батуша

Живковић Славица (1950), Калиште

Лазарке и додолке. Поворку додолки и лазарки чиниле су девојчице које су имале за циљ да призову кишу. Додолски опход је запамћен у Калишту, Батуши и Црљенцу, и практикован је на Младенце (22. марта). У сећању казивача задржао се податак да се међусобно „девојчице поливају и играју“ и певају песму (сачуван само сегмент поетске текстуалне компоненте), након чега добијају дарове:

*Ој, додо, додоле,
Да нам падне ситна киша.*

Лазарке су опход су вршиле такође на Младенце (22. марта) или на Лазареву суботу (недељу дана пре Ускрса, покретни празник), а обичај су 1950-их година преузеле Ромкиње. Казивачи на терену сећају се само ромског опхода, који су описали на следећи начин: једна девојчица игра, а једна или две жене певају песму *Играј, играј, Лазарка* (примери бр. 3 и 4) и поливају девојчицу водом (како би пала киша). У Малом Црнићу је играо дечак обучен у женску одећу. Лазарке су биле дариване храном.

Ускрс / Васкрс. О обичајима везаним за овај покретни празник становници Стига нису много рекли. На Велики петак, уочи Ускрса, фарбала су се јаја, и то најпре у црвену боју, а прво офарбано јаје се назива *чуваркућа* и чува се током целе године. На Ускрс ујутру се прошлогодишња *чуваркућа* закопа под неко родно дрво, и његово место заузима ново јаје. Тог дана треба прво да се поједе једно фарбано јаје и на тај начин да се прекине седмонедељни пост. На Ускрс се прави свечани богати ручак, а након тога се организује игранка пред општином.

Мирослав Митровић (1955) и Бојана Митровић (1957), Мало Црниће

Ђурђевдан. Прославља се 6. маја. Вече уочи празника девојке су плеле венце од зеленила и цвећа, којима су китиле кућну капију. На празник ујутру се овце „терају на уранак“ (на јутарњу испашу), али без јагањаца, како би по повратку овце могле да се помузу на ритуални начин. За ту прилику жене или девојке исплеле би посебан венац од млеча (Калиште)

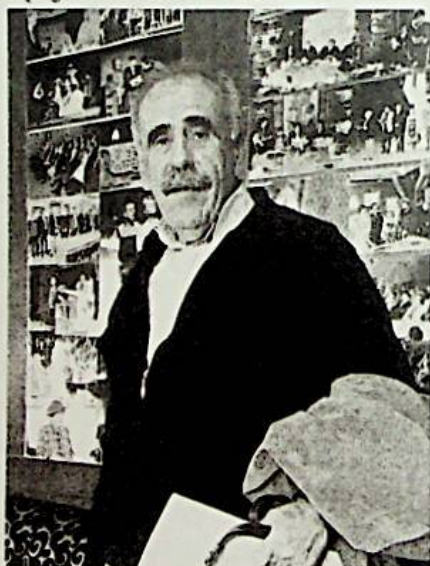

или биља сакупљеног на „биљани петак“ (Црљенац). Венац се ставља на лонац за мужу оваца и кроз њега треба да прође први млаз овчјег млека. Осим кроз венац, млаз млека треба да прође и кроз прстен. Након муже, венац се скида са кофе и баца у Млаву – „да млеко тече из оваца као река“. Овај обичај су практиковали и Срби и Власи. Нису запамћене обредне песме које су пратиле поменуте радње. Предвече се обавезно правила игранка у селу.

Духови / краљице. Опход краљица који се одвијао на празник Духове (50 дана по Ускресу, покретни празник), запамћен је једино у селу Божевац, а забележен је од најстарије казивачице коју смо интервјуисали на терену. Према њеним речима, поворку су чиниле девојчице из села, које је предводила једна старија жена. Девојчице су са биле посебно обучене, а на грудима су им била укрштена два платнена пешкира. На главама су носиле посебне шешире украшене цвећем, перлицама, перјем и огледалом. У рукама су носиле сабље, које су у једном тренутку у току игре укрштале високо изнад главе. Обрасци корака, као и посебне песме које су пратиле овај обичај, нажалост нису сачуване. Краљице су у Божевцу последњи пут вршиле опход крајем 1930-их година.

Живка Стојићевић (1923), Божевац

Владан Илић (1954), Велико село

Илиндан. Прослављање Светог Илије (2. август) у стишком крају представља један од највећих догађаја током године и везан је за манастир Заову, надомак Топонице. Тог дана се прави велики вашар и

мештани малоцрних, али и села из других, околних општина, радо се окупљају поред манастира. У поподневним сатима се одржава игранка, те се поред манастира „игра“ и по 6-7 различитих кола: свако село формира своје коло, и обезбеди своје музичаре, који свирају у центру кола, а око њих се игра. Ово представља неку врсту међусеоског надметања – такмиче се чије ће коло бити боље. Мештани из различитих села не могу играти у истом колу. На оваквом великом скупу настао је и израз *пресецање кола*: уколико се коловођи свиди девојка из другог кола, он би повео своје коло до ње и на тај начин „пресекао“ друго коло. Овакв чин представљао је увреду за коловођу чије је коло „пресечено“, па су на игранци могле да настану озбиљне туче.

*Никола Томић и отац Марко Пекић,
манастир Заова*

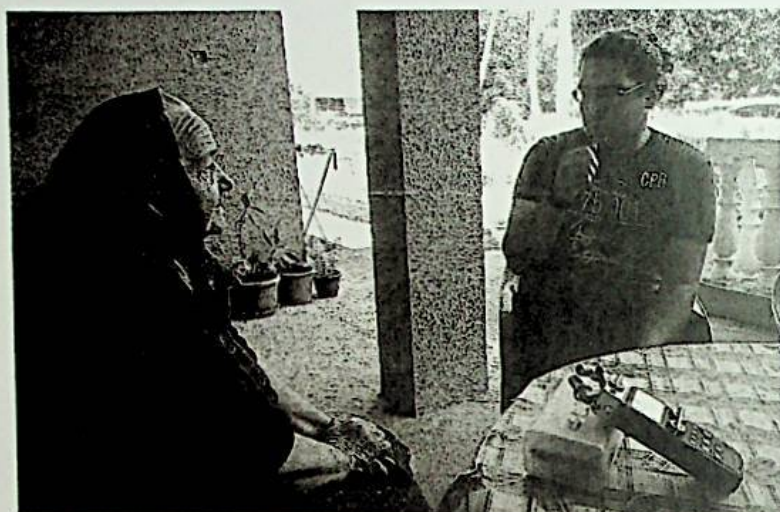

Славица Савић (1950), Топоница

Седељке / супреци. Правиле су се у јесен, кад се заврше пољски радови и након што се истуче тежина (конопља), која стоји потопљена у реци 40 дана. На некој раскрсници у селу се запали велика ватра, око које се окупе жене да плету, везу, преду вуну и врше разне друге ручне радове. Овај догађај је био прилика за смех и хумор: обичај је био да се неко од мештана преруши и збија шалу са осталима. Жене су се облачиле као мушкарци, мушкарци као жене, прекривали су се чаршафима и правили разне друге маске. У Малом Црнићу су маскиране момке називали „страшни“. На супрецима су могли да се имитирају и разни догађаји и

обичаји из живота народа (свадбе, сахране). Током рада, жене су често певале песме из свакодневног живота. Када се заврши са радом, око ватре се поведе коло, а игру је најчешће пратио фрулаш. Седељке / супреци су престали да се организују 1970-их година у малоцрнићким селима.

Слободанка Ђорђевић (1936) и Лазар Мрвић, Велико Црниће

Слава. Неколико дана пред славу свештеник је долазио у кућу онога ко слави и „светио водицу“. Ујутру на дан славе се та вода користила за мешање славског колача и погаче (број погача зависио је од броја гостију), а све је то морало да се одради пре поднева. Колач је био шаран посебним украсима од теста, и на њега је обавезно утиснут поскур. Током јутра се припремала и храна којом ће се послужити гости на слави. Док домаћица „готви“, домаћин одлази да позове госте. Са собом носи бардак вруће ракије или флашу окићену венчићем од цвећа, и одлази лично у кућу сваког кога жели да на слави угости. На славу нико није долазио непозван. Када стигну гости, „напија се слава“: најпре се чита *Оче наш* и *кади* се трпеза, а онда се приступа ломљењу обредних хлебова. Славски колач се окреће три пута, потом се пререже и полива се вином на четири места. Домаћин куће и његов наследник тада *трепаче*: делове пререзаног колача стављају један преко другог и три пута их окрену и пољубе изговарајући наизменично: „Христос по среди нас“, „Јесте и биће“. У Крављем Долу и Великом Црнићу се том приликом певала песма *Ко вино пије у славу Божју* (пример бр. 5). Потом се *оре* – ломе се погаче: сваки гост се ухвати једном руком за погачу, врти је у десну страну, и онда покида парче за себе. Сматра се да ће најроднију годину имати гост који

одломи највећи комад. Следи славски ручак, током којег је могла и да се запева понека песма из свакодневног живота. Слава се прослављала два дана, а у неким селима се славило и *навече* – вече уочи славе.

Заветина. Заветину / сеоску славу празнују сва домаћинства у селу. Прослављала се на сличан начин као и кућна слава, с тим што се нису ломили обредни хлебови. Најчешће се на овом подручју слави Тројица, затим Ђурђевдан, Спасовдан и Свети Никола. Овом приликом је кроз село ишла поворка која се звала *литуја*. У овом опходу су учествовали углавном мушкарци и деца. Жене су остајале код куће, и кад би *литуја* прошла крај њиховог дома, оне би изашле на пут и послужиле их храном и пићем. На челу поворке ишла су три мушкарца носећи три барјака. Заједно са свештеником обилазили су и „обнављали“ *записе* по селу. Код последњег *записа* била су постављена три чабра са водом и копљем у које су се остављали барјаци да преноће три ноћи. Док су обилазили село, учесници *литује* су певали песму *Ми идемо преко поља* (пример бр. 6), а циљ *литује* био је да призове кишу. За време комунизма, *литује* су биле забрањене. Када се опход заврши, свако одлази својој кући на ручак. У поподневним сатима прављене су игранке у центру села и завршавале су се касно у ноћ. Ово је била једна од ретких прилика за сусретање са мештанима из других села, као и прилика да се млади момци и девојке упознају и зближе играјући у колу.

Лепомир Ивановић (1944) и Лука Косановић, Велико Црниће

Животни обредно-обичајни циклус

Песме и басме за децу. Бригу око деце углавном су водиле баке и прабаке, док су младе мајке морале да обављају кућне послове. Док су се играле са њима, певале су им песму *Таши, таши, танана* (пример бр. 8), а кад су их успављивале *Луле, луле, лушке* (пример бр. 7). У влашким селима певала се успаванка која почиње врстом ономотопеје *Manja, tanja*, али се нису сачувале ни поетско текстуална, ни музичка компонента. Пред спавање су се деци изговарале и басме. Оне су, према веровању, деци омогућавале миран сан, и растеривале су уроке. Пре него што се приступи изговарању басме, требало је да се утврди да ли је дете заиста уречено. То се радило тако што се „гасило угљевље“ – бабе су бацале жар у воду, и ако том приликом жар „писне“, дете је уречено. Басме су могле су да се причају и одраслима, али су биле намељене првенствено деци. У селу Топоници забележене су три басме:

Беж'те уроци низ потоци,	Повела гуска	Трчи миш по полици,
у калалеј гору,	девет бирета,	носи тикву на гузици.
'де овца не блеји,	од девет осам,	Миш прде, тиква пуче,
'де свиња не цичи,	од осам седам,	уроци се растурише,
'де крава не риче,	од седам шес',	ка' пчела по цвету,
'де петао не пева,	од шес' пет,	ка' гуске по магли,
'де мати сису	од пет чет'ри,	ка' девојке по деа.
детету не даје,	од четири три,	
'де колач не месим.	од три два,	
	од два једно,	
	од једно ниједно.	

Свадба. Свадбе су се у стишким селима правиле углавном у јесен и зиму, а од 1990-их година се прослављају током летњих дана. Свадби је претходило упознавање младих, које је често спајао *проводација*. Његова улога била је да оде у девојкину кућу и „понуди“ потенцијалног мужа њеним родитељима. Уколико су родитељи заинтересовани, уследило би *наређивање* – договор између будућег свекра и таста око мираза који млада треба да донесе. Овакав договор могао је дуго да траје, па чак и да се неуспешно заврши (онда није било свадбе). Тек када се домаћини *нареде*, могла је да се прави свадба. Неретко се дешавало да се млади упознају тек на свадби. Све до 1980-их свадбе су се прослављале неколико дана, и то у великој соби, у кући, а касније у шатору, у

дворишту. Сватови су се позивали буклијом вина, која је била окићена венчићем од цвећа.

Први дан свадбе правио се четвртком и звао се *прошевина* или *даровнина* (Црљенац). Младожења са својим гостима (углавном старијим рођацима, њих 7-10) долази у младину кућу и доноси јој дар или *киту* – тканице, назувице, чарапе, мараму, гардероду, накит, итд. Уследио би свечани ручак, а након тога се прави игранка у дворишту младине куће, на којој обавезно младожења поведе коло. Увече, када се заврши вечера, младожења се враћа кући са својим сватовима, а млада остаје у својој кући.

У петак, након *прошевине*, спрема се храна и пиће за главни дан свадбе. Тада младини родитељи и рођаци носе мираз у младожењину кућу: на запрежна кола се ставе сви ручни радови које је млада радила док је била девојка, као и други поклони које ће донети у нову кућу. Мираз се вози кроз цело село, и показује мештанима који знатижељно чекају испред својих кућа.

Фотографије младенаца, Мало Црњиће и Велико Црњиће

Суботом ујутру су се *плели венци* за капију. Девојке су се скупљале у младожењиној и младиној кући, а онда би ишле по селу и скупљале цвеће и шимшир од којег ће правити венац. На венац се качила и јабука, коју је следећег дана морао из пушке да гађа младожења или старојко. У

Црљенцу су девојке играле коло када заврше са послом. Веровало се да ће се момак који први прође испод венца на капији следећи оженити. Осим капије, китио се и петао или кокошка, којег девојке треба да продају младожењском момку на дан свадбе. Код младожење се увече правило и момачко вече: окупљали су се млади и веселили уз музику, а у Калишту је прављена и игранка, на коју су могли да дођу и младини гости.

Детаљ са свадбе (1960-их), Мало Црње

Главни дан свадбе био је недељом. Ујутру је био скуп сватова у младожењиној кући, а потом би сви заједно са музичарима отишли најпре по кума, а потом и по старојка. Састав ансамбла који су свирали на свадби 1970-их година чинили су хармоника, саксофон, бас и виолина, и певачица (најчешће Ромкиња). Када су покупили званичнике свадбе, одлазили су по младу, а у Калишту је на челу колоне ишао коњаник са барјаком. Млада је била свечано обучена, а имућније су носиле либаде. На глави је носила конђу, а девојке које су јој је намештале су том приликом певале посебне песме, које, нажалост нису сачуване. Кад младожења са сватовима стигне испред младине куће, морао је да устрељи јабуку „кроз прстен“, како би могао да уђе у кућу. У Батуши је јабуку могао да гађа и старојко уместо младожење. Након тога следила је куповина младе: младожења је морао да плати њеној браћи што је води из куће. Тада су младожењи могли да изведу и лажну младу – прерушеног момка, што би изазвало смех код присутних. Када је млада купљена, младожењски момак купује окићеног петла или кокошку, од којег ће се у

понедељак правити супа за младине госте. Пре него што напусти своју кућу и крене на венчање, млада поведе коло (Црљенац и Велико Црниће), а након венчања, сви заједно одлазе младожењиној кући. Током последњих двадесет година се усталио обичај да приликом поласка из младине куће, ташта младожењи дарује чашу вина са дукатом на дну, коју он мора одмах да попије, како би узео дукат.

У младожењиној кући обављају се одређене ритуалне радње, пре него што млада уђе у нови дом. Када стигне пред момкову кућу, младожењски момак јој помаже да са кола сиђе и стане на столицу, преко које је стављен јастук. Младожењски момак је придржава док се она на столицу окрене три пута, а потом јој свекрва дода сито са босилком, пшеницом, бомбонама и новчићим (у новије време), које млада баца преко своје главе унакрсно, након чега она сама или младожењски момак, баца празно сито на кров куће. Веровало се да ако сито остане на крову, да ће и млада бити лепо примљена у новој кући. Док још стоји на столицу, млади додају *наконче* – мушко дете, које треба да пољуби и подигне три пута, како би и сама имала порода, а млада детету обавезно припреми дар. Након тога млада силази са столице и креће ка кућном прагу, а за то време младожењски момак узима јастук са столице и баца га на кров куће. Пред њу је могло да се простре платно по којем ће да гази, уколико је породица у коју се удала била имућна. На улазним вратима се налазило корито са водом, а млада и младожења су морали да плате прелаз преко њега, тако што би убацили новац у воду. Млада приликом уласка у кућу носи са собом погачу и флашу вина. За младенцима улазе и остали гости, који, такође, плаћају улаз у кућу. Тада почиње весеље и свечани ручак, током којег млада дарује кума. Увече се у дворишту куће организовала играња, а коло је први морао да поведе младожења. Свадба није могла да се заврши док кум не оде кући, а њега су испраћали свирачи и обавезно су му домаћини слали погачу за пут.

Ујутру у понедељак, након главног дана свадбе, млада је одлазила по воду, а обичај је био и да се пуца, јер се веровало да ће се тим поступком постићи да деца младенаца не буду глува. Осим тога, млада обавеза је била да почисти собу и опере свекру ноге (на шта младе често нису пристајале). У Божевцу је забележено да су девојке из младожењине фамилије у понедељак *завијале младу* – спремале је за весеље које ће уследити, и певале јој посебну песму том приликом (која, нажалост, није

сачувана). У младожењину кућу долазе младини гости који се зову *пођани*. Они невести доносе дарове на колима. Од петла, којег је младожењски момак купио на свадби дан раније, правила се супа за младине госте, а *пођани* су ту супу симболично плаћали. Увече се организовала игранка.

Детаљ са свадбе (1950-их), Калиште

Уторак после свадбе би је резервисан за *послужитеље* – ближе и даље рођаке који су током свадбе били упошљени и нису стигли да се госте. За њих се припрема ручак, доводе се музичари, како би и они могли да се веселе. Тада се свадба званично завршава.

Посмртни ритуал. Један од највиталнијих ритуала и код српског и код влашког становништва Стига јесте посмртни. Када особа умре у неком од малоцрнићких села, обичај је налагао да му се најпре упали свећа, а некад чак и пре смрти „док испушта душу“. Над њим се бди целе ноћи, тј. покојник не сме да остане сам. У кући се обавезно покривају сва огледала, јер се верује да је лоша срећа уколико мртавац види свој одраз. Покојник се обавезно *запевао* – поред његовог одра су се изводиле посмртне песме, а могле су да га *запевају* и жене и мушкарци (ређе). У влашким селима су се до 2000-их година певале *retrekature* – песме за испраћај покојника. Изводиле су их четири жене, две и две у канонској антифонији, увек у кући, поред покојника. Осим поменутих, Влајне су изводиле и још увек изводе *sâ cânta* – песме за дозивање покојника.

На сахрану је долазио свештеник који покојника „опева“ неколико пута: у кући, испред куће, у цркви и два пута током спровода, тачније на две раскрснице. Умрлог из куће износе четворица мушкараца и стављају га на две столице које стоје у дворишту, где се родбина и пријатељи опраштају од њега – у овим тренуцима се поново *запева*. Када спровод крене пут цркве, столице на којима је лежао покојник се оборе на земљу. Уколико умре неко млад, испраћао се музиком – у спровод је ишло неколико музичара и свирали су све време од куће до цркве, и од цркве до гробља. На гробљу се породица и пријатељи опраштају од умрлог пре него што се спусти у *раку* (гробницу), и тада је могло поново да се *запева*.

Након сахране, кући прво крене неко од укућана, и он не сме да се окреће за собом нити да прича са било ким. Код куће је увек остајала једна жена да почисти собу где је био покојник, и она дочекује људе који се враћају са гробља: прво морају код ње да оперу руке, па да уђу у кућу. Вечера после сахране је била обавезан део посмртног ритуала. Спремљену храну је *кадио* свештеник, а неко од укућана имао је задужење да „пусти вечеру“ – из сваког чорбалука на столу узимало се по мало хране, и говори се: „Вечерајте и спомените мог (име покојника)“. Такође, крај вечере се означавао на посебан начин: неко од укућана полије мало воде поред стола са храном. Јутро после сахране назива се *појутрица* и тада се поново иде на гробље. Покојнику су се *давале даће* након 40 дана, пола године и годину од смрти.

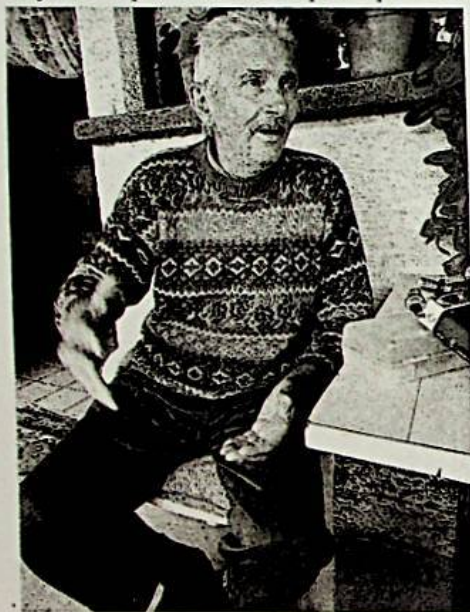

Десанка Стојковић (1929), Топошца   Радмила Милановић (1927), Велико Село

Народна музика

На простору јужног Стига забележени су вокални и инструментални музички примери, а међу њима се налазе они који припадају како обредно-обичајној пракси, тако и забавном репертоару. Песме које прате сегменте годишњег и животног циклуса обичаја малобројне су, и егзистирају још само у сећању старијих казивача (примери бр. 1-8), а у већини случајева је сачувана само поетска текстуална компонента, а не и целокупна мелопоетска форма. Изузетак у овом смислу је *кукање* или *запевање* у оквиру посмртног ритуала код Срба, као и *să cânta* (песма за дозивање покојника) код влашког становништва, али казивачи на терену нису били ради да ове примере изводе ван оригиналног контекста.

Драгољуб Перић (1929), Топоница

Момчило Стојадиновић Цане (1940),
Крављи До

У актуелној пракси доминирају песме усвојене са радија, међу којима су најпопуларније „двојке“ и севдалинке, које Стижани сматрају својим „старим песмама“. Нарочито својом сматрају песму *Знаш ли, драги, ону шљиву ранку* (пример бр. 13), будући да је поетски текст написао Милисав Павловић, Стижанин из Црљенца. Тако су на терену, осим поменуте, забележене и песме *Бора и Вера* (пример бр. 9), *Уливади под јасеном вода извире* (пример бр. 11), *Песма о Калишту* коју је компоновао познати хармоникаш из тог села (пример бр. 12), *Крца, крца*

нова кола (пример бр. 10), *Чувам овце доле у јасење, Ја посади' једну ружу белу, Чувам овце крај зелене јове, Млад чобане кад у фрулу свираш, Ој, Мораво, моје село равно, Јесен стиже рана, виногради зрели, Вино пију аге Сарајлије, Вихор ружу низ поље ћераше*, и многе друге. Међу влашким становништвом певале су се песме *Ај, Марије ла радуре* (пример бр. 17), *Gergina* (пример бр. 18), *Mândra tja ku kpra tîura* (пример бр. 19), *Dunare, Dunare* (пример бр. 14). Певање је и код Срба и код Влаха било једногласно, солистичко или групно, с тим што се под утицајем радијске праксе од 1950-их година код Срба усталило дуетско певање у паралелним терцама (тако су биле извођене песме усвојене са радија).

Зоран Вучета (1959), Велико Село

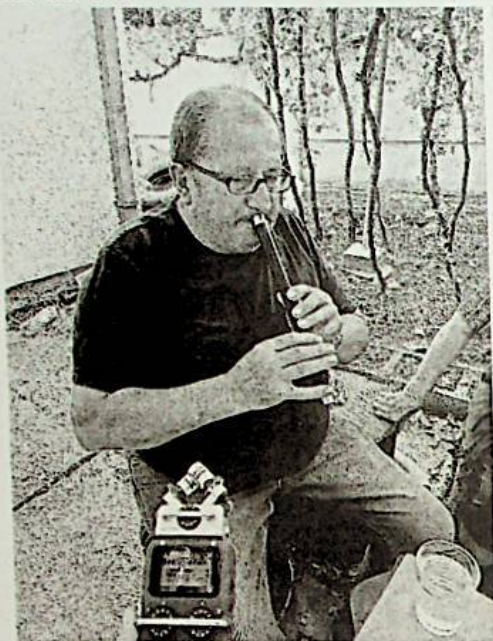

Радиша Стојићевић (1947), Мало Црниће

Инструментална пракса подразумевала је извођење мелодија народних песама (углавном оних које су горе наведене) и народних кола (примери бр. 21-44). До 1970-их година се свирало најчешће на фрули, која је и данас заступљена у Великом Селу и Врбници, а потом је хармоника преузела примат. Осим фруле, забележено је сећање на гајдашку свирку у Великом селу, али није познато када је она нестала из актуелне праксе. У Батуши је свирано и на кланету (народном кларинету). Инструменталне ансамбле чинили су хармоника, виолина / ђемане, бас, и често су били пратња игри на локалним игранкама. Међу влашким становништвом било је популарно свирање на *fluera* (свирали) и *lapti* (виолини), а *lptari* (виолинисти) су најчешће свирали у пару, тако

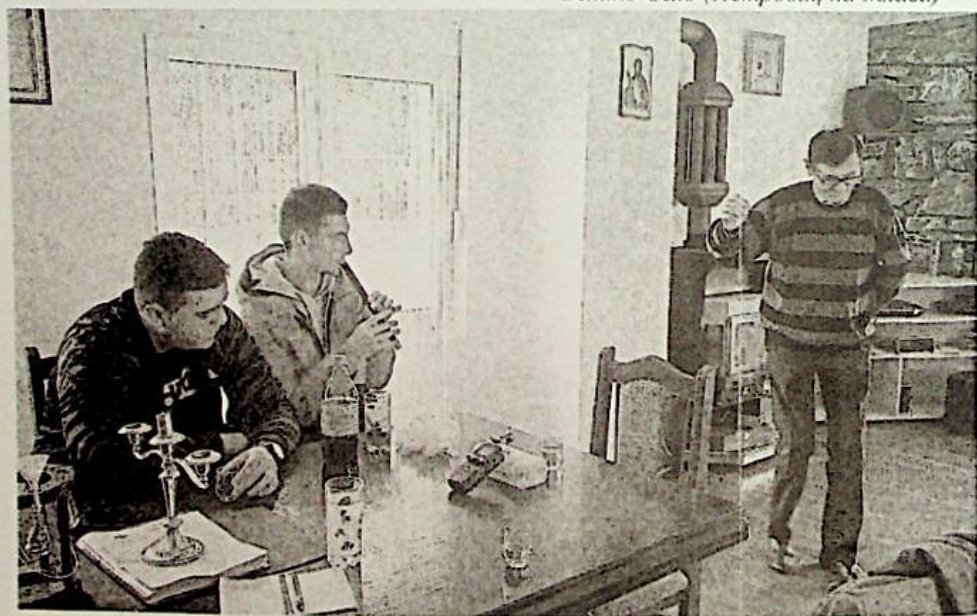
што један свира мелодију, а други врсту хармонске пратње. Могли су да прате игру, али и дуге, наративне песме баладног карактера (први виолиниста је био и певач), које овом приликом нисмо успели да забележимо.

Слободан Пауновић (1952), Врбница

*Новица Стојимировић (1951),
Велико Село (Петровац на Млави)*

Детаљ са стимања у Калишту

Народне игре

Житељи Стига правили су игранке за све веће празнике, на сеоским седељкама, заветинама, чак и недељом, кад год би за то било времена. У време жалости се никада није играло. Игранке би трајале сатима и на њима су се рађале велике љубави. Народ се окупи на одређеном месту у селу (порта цркве, центар села, простор испред Дома културе, или у Дому културе – уколико је зимски период), и најпре би почињала свирка локалних музичара. У коло први крену момци и формирају полукруг. Обично би пар момака започињало игру, па би се и остали прикључивали и бирали за себе девојку као играчког партнера. Први играч у колу се звао *коловођа* и на игранци је то увек био мушкарац, а последњи *кец*. Добри играчи су увек „избијали у први план“ и често *водили* коло. Девојке су биле јако стидљиве, и под сталним надзором родитеља или старијих чланова фамилије на игранци. Чак је и поглед девојке био контролисан, јако стидљив, те је на удварање момка морала да реагује незаинтересовано. Девојке никада нису водиле коло на игранци, али су обавезно водиле коло на свадби, у тренутку напуштања свог дома. Повезивање у колу између момака и девојака је све до 1930-их година било у виду држања за мали прст, а након тог периода могли су да се ухвате за руке спуштене низ тело. Међутим, они никада нису смели да се ухвате *подруку*, јер се овакав начин повезивања сматрао јако блиским и непристојним. У колу су углавном играли млади – момци и девојке за женидбу и удају, а ређе и деца.

Играчки репертоар. На подручју јужног Стига, у општини Мало Црниће, углавном су забелжени су традиционални плесови који припадају забавном репертоару. Међу српским становништвом играла се *мајданка* (пример бр. 34), *моравац*, *Жикино коло* (пример бр. 44), *врбничко коло* (пример бр. 30), *црљеначко коло* (пример бр. 33), *Жабарка* (пример бр. 31), *поп Маринково коло* (пример бр. 32), *криво куче* (пример бр. 24), *пријино коло* (пример бр. 28), *Ђурђевка*, *чичино коло* и *кокоњеште*, док су се *зупчанка* (*жупчанка*) (пример бр. 21 и 22), *ситница* / *Посеј'о деда три леје лука* (пример бр. 14 и 15) и *Дивна*, *Дивна* изводиле и уз пратњу песме. Осим поменутих, у сећању казивача су остала и кола *лепа Цана*, *шандрљица*, *давољике дајке*, *чича Глиша*, *Неда гривне изгубила*, *Не дај ме, мајко, на далеко*, али од њих нису сачуване ни

мелодије, ни обрасци корака. Готово сви плесови припадају типу *коло у три* (Васић 2002), који је од друге половине двадесетог века постао доминантни образац на овом простору, а у народу се говорило да се може играти „у три“ или „у шес“. Посебну занимљивост представљало је *Жикино коло*, које су играчи на терену извели само у десну страну. Замележене мелодије одсвиране су на виолини и фрули.

Детаљ са снимања у Врбници

Детаљ са снимања у Калишту

Од игара које су биле део обредно-обичајне праксе забележено је сећање на лазаричку и додолску игру, као и краљичку, али казивачи нису запамтили како су се те игре изводиле. Једина обредна игра чији је начин извођења сачуван, јесте *марга*, која се изводи на покладе (изводили су је и Срби и Власи). Ова шаљива игра изводила се око *привељске* ватре. Момци би стали један иза другог, ухватили се међусобно за појас и направили вијугав облик. Први у колони носио је дугачак прут, освртао би се и њиме шибао остале момке у колони. Они би покушавали избегну ударац прута те су поскакивали, а на крају би сви заједно попадали. Ова шаљива игра изазивала је смех код присутних, а девојкама је то била јединствена прилика за „меркање“ момка који им се свиђао, уколико је учествовао у игри.

Никола Томић и Миодраг Томић (1926)
Батуша

Вукица Животић (1954), Кобиље

Од влашких плесова забележени су *брзовлашко коло* (пример бр. 42), *јерурика* (пример бр. 40), *kobiljana* (пример бр. 41), *šokc* (пример бр. 36), *bobošika* (пример бр. 39), *prepišor* и *ka la Pjek*. Данас се у селу Кобиљу изводи и игра уз песму *Dunare, Dunare* (пример бр. 20) што је, може се претпоставити, пракса новијег датума.

Стил играња. Игре у Стигу изводиле су се полусавијеним коленима, меканим ослањањем на пуно стопало. Момци су своју играчку виртуозност исказивали „украшавањем“ корака. Добри играчи су често

„заплитали“ унапред или уназад и уситњавали корак (Vasić, Ranisavljević 2012). За доброг играча говорило се да игра „лако“, што је значило да може дуго играти без умарања, те да спретно и прецизно изводи кораке. Стасит и витак момак био је прави пример доброг играча, али такође и „добра прилика“ за сваку девојку. Девојке нису украшавале основни образац корака, те је њихово играње било умереније. За девојку која је играла „лако“ говорило се да „не довића земљу“ – правила је такве покрете ногма, да се присутнима чинило да не додирује земљу током играња.

Драгиша Милосављевић (1943), Калиште

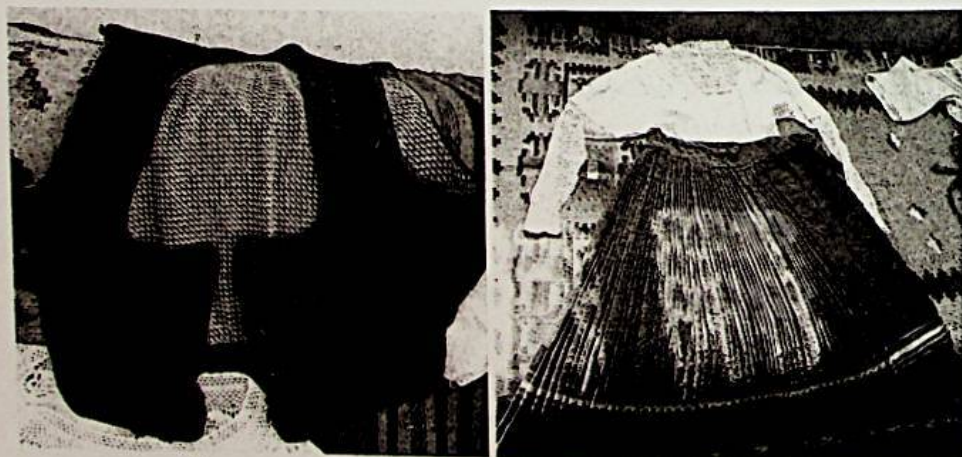

*Момчило Стојадиновић Цане (1940),
Крављи До*

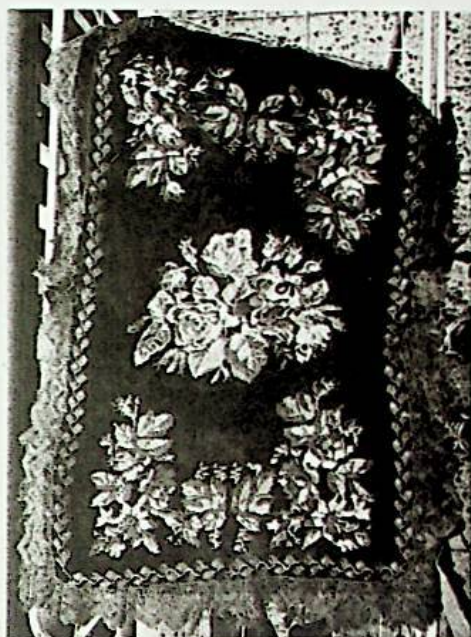
кецеље био је од црног плиша, украшен само цветним везом, а на ивицу кецеље била је нашивена бела, беж или браон чипка, ширине од шест до осам центиметара. На ногама су носиле црне вунене чарапе украшене цветним мотивима, и опанак сличан мушком, само без „шиљка“. Удате жене носиле су мараме на глави, везане под брадом, а девојке нису биле у обавези да их носе у свим приликама. Током празника, девојке би *градиле* фризуру од двеју украшених плетеница, и закидиле је цветом, а удате жене и младе су до 1930-их година носиле *конђу* или фес. Око врата су девојке за удају носиле једноредну, дворедну или троредну ниску дуката, на основу које се одређивао материјални статус девојке.

Влашка народна ношња. Током теренског истраживања добијене су веома оскудне информације одевању Влаха и то само о одећи која је ношена током летњег периода године. Мушкарци су носили тежињаве кошуље и тежињаве гаће. Кошуља се носила преко гаћа, а око струка била је опасана тканица. Чарапе су биле краће од оних које су носили Срби, плетене углавном од црне или ређе од беле вунице, и ношене су преко панталона. На ногама су носили опанке од свињске коже, а на глави шубару од овчје вуне. Жене су носиле тежињаве хаљине, које су падале преко колена. Опасивале су се тканицом у пределу струка, испод које је са предње стране била опасана кецеља, а са задње *шукуре*. На глави су обавезно носиле мараме беле или жуте боје, укрштене испод браде и везане на потиљку, а чвор у који је везана марама налазио се преко мараме. Девојке су, такође, носиле опанке од свињске коже.

Српски женски јелек и женска сукња и кошуља, Божевац

Два типа српске женске кецеље, Батуша и Мало Црниће

Фермен (српски мушки јелек), Мало Црниће

Српске мушке „брич“ панталоне и фермен, Тополица

Српска женска сукња и либаде, Божевац и Мало Црниће

Неколико начина облачења код Срба, Мало Црниће

Неколико начина облачења код Срба, Мало Црниће и Топоница

Неколико начина облачења код Срба (1940-их и 1920-их), Топоница и Батуша

Неколико начина облачења код Срба (1950-их), Топоница

Баџи са учитељицом (1940-их), Велико Село

Делови влашке народне ношње, Кобиље

Коришћена литература:

Васић, Оливера. (2002). „Основни играчки обрасци Србије“. *Музика кроз мисао – зборник радова*. Београд: ФМУ. 157-177.

Vasić, Olivera & Zdravko Ranisavljević. (2012). „The specificities of Labanotation of Typical Motifs of Serbian Traditional Dances“. *Proceedings of the Twenty-Seventh Biennial ICKL Conference held at the Hungarian Academy Of Sciences – Institute for Musicology (Budapest, Hungary, July 31-August 7, 2011)*. ICKL.

Големовић, Димитрије О. (2016). „Влашка народна музика“. *Музичка и играчка традиција мултиетничке и мултикултурне Србије*. Београд: ФМУ. 221–331.

Јовановић, Љубомир. (1903). „Млава“. *Насеља српских земаља*. Књ. II; СЕЗБ. Књ. V. Београд: СКА. 247–458.

Недељковић, Миле. (1990). *Годишњи обичаји у Срба*. Београд: Библиотека Корени; „Вук Караџић“.

Петровић, Радмила. (1989). *Српска народна музика (Песма као израз народног музичког мишљења)*. Посебна издања САНУ књ. ДХСШ, Одељење друштвених наука књ. 98. Београд: Музиколошки институт САНУ.

Радивојевић, Маја. (2013). *Специфичности вокалне праксе у селу Лучица (семинарски рад, одбрањен на Катедри за етномузикологију у Београд ФМУ, у рукопису)*

Radivojević, Maја. (2016). „Kroz homoljske kapije“. *Etnoumlje* 30. 46–49.

Радивојевић, Маја. (2016). „Семантика плеса у савременом свадбеном ритуалу у Србији: случај у селу Лучица“. *Мокрањац: часопис за културу и уметност* 18. 87–103.

Записи српских и влашких песама

Пример 1

Чук, чукало пиле мало око стожера

Запис: Маја Радивојевић

♩ = 110

Чук, чу-ка-ло пи-ле ма-ло о-ко сто-же-ра, о-ко сто-же-ра,
4 чук, чу-ка-ло пи-ле ма-ло о-ко сто-же-ра, о-ко сто-же-ра.

The musical score is written on two staves in 4/4 time. The tempo is marked as ♩ = 110. The melody features a triplet of eighth notes in the first measure of each line. The lyrics are written below the notes, with some words hyphenated across measures.

Чук, чукало пиле мало око стожера
Кад начука пуну гушу, ај на седало, ај на легало.

Пример 2

Божић, Божић Бата

Запис: Маја Радивојевић

♩ = 110

Бо-жић, Бо-жић Ба - та но-си ки-ту зла - та да по-зла-ти вра - та
4 и сву ку - ћу до кро - ва.

The musical score is written on two staves in 4/4 time. The tempo is marked as ♩ = 110. The melody is simple and rhythmic. The lyrics are written below the notes, with some words hyphenated across measures.

Божић, Божић Бата
носи киту злата,
да позлати врата
и сву кућу до крова.

Пример 3

Играј, играј, Лазарка

Запис: Маја Радивојевић

♩ = 55

И - грај, и - грај, Ла - зар - ка на 'вај ку - ћа бо - га - та,

5
и - грај, и - грај, Ла - зар - ка на 'вај ку - ћа бо - га - та,

9
на 'вај ку - ћа бо - га - та, на сто - ти - не ду - ка - та.

Играј, играј, Лазарка,
на 'вај кућа богата,
на 'вај кућа богата,
на стотине дуката.

Пример 4

Играј, играј, Лазарко

Запис: Маја Радивојевић

♩ = 65

И - грај, и - грај, Ла - зар - ко, о - ва ку - ћа бо - га - та,

5
о - ва ку - ћа бо - га - та, Бог јој да - о ду - ка - та!

9
И - грај, и - грај, Ла - зар - ко.

Играј, играј Лазарко!
Ова кућа богата,
ова кућа богата,
Бог јој дао дуката.
Играј, играј Лазарко!

Пример 5

Кој вино пије у славу Божју

Запис: Маја Радивојевић

♩ = 110

Кој ви - но ши - је у сла - ву Бо - жју,

5
у сла - ву Бо - жју.

Кој вино вино пије у славу Божју,
помоз' му Боже и слава Божја,
и сви анђели и Аранђели.
И то се поје за славе Божје.

Пример 6

Ми идемо преко поља

Запис: Маја Радивојевић

♩ = 110

Ми и - де - мо пре - ко по - ња, Го - спо - ди, по - ми - луј, Го - спо - ди,

6
по - ми - луј, ми и - де - мо пре - ко по - ња, Го - спо - ди,

10
по - ми - луј, Го - спо - ди, по - ми - луј.

Ми идемо преко поља,
а облаци преко неба.
Облаци нас претекоше,
Наша поља оросише.

Пример 3

Играј, играј, Лазарка

Запис: Маја Радивојевић

♩ = 55

И - грај, и - грај, Ла - зар - ка на 'вај ку - ћа бо - га - та,

5
и - грај, и - грај, Ла - зар - ка на 'вај ку - ћа бо - га - та,

9
на 'вај ку - ћа бо - га - та, на сто - ти - не ду - ка - та.

Играј, играј, Лазарка,
на 'вај кућа богата,
на 'вај кућа богата,
на стотине дуката.

Пример 4

Играј, играј, Лазарко

Запис: Маја Радивојевић

♩ = 65

И - грај, и - грај, Ла - зар - ко, о - ва ку - ћа бо - га - та,

5
о - ва ку - ћа бо - га - та, Бог јој да - о ду - ка - та!

9
И - грај, и - грај, Ла - зар - ко.

Играј, играј Лазарко!
Ова кућа богата,
ова кућа богата,
Бог јој дао дуката.
Играј, играј Лазарко!

Пример 5

Кој вино пије у славу Божју

Запис: Маја Радивојевић

♩ = 110

Кој ви - но ши - је у сла - ву Бо - жју,

5
у сла - ву Бо - жју.

Кој вино вино пије у славу Божју,
помоз' му Боже и слава Божја,
и сви анђели и Аранђели.
И то се поје за славе Божје.

Пример 6

Ми идемо преко поља

Запис: Маја Радивојевић

♩ = 110

Ми и - де - мо пре - ко по - ња, Го - спо - ди, по - ми - луј, Го - спо - ди,

6
по - ми - луј, ми и - де - мо пре - ко по - ња, Го - спо - ди,

10
по - ми - луј, Го - спо - ди, по - ми - луј.

Ми идемо преко поља,
а облаци преко неба.
Облаци нас претекоше,
Наша поља оросише.

Пример 7

Луле, луле, лушке

Запис: Маја Радивојевић

$\text{♩} = 140$

Лу - ле, лу - ле, лу - шке, бе - ре Ма - ка кру - шке,
3
сва - ко - ме ће да - ти је - дну и - ли две, а Фи - ли - пу све.

The musical notation consists of two staves in 3/4 time. The first staff contains the melody with lyrics 'Лу - ле, лу - ле, лу - шке, бе - ре Ма - ка кру - шке,'. The second staff continues the melody with lyrics 'сва - ко - ме ће да - ти је - дну и - ли две, а Фи - ли - пу све.' There is a '3' above the first measure of the second staff, indicating a triplet.

Луле, луле, лушке,
бере Мака крушке,
свакоме ће дати
једну или две,
а Филипу све!

Пример 8

Таши, таши, танана

Запис: Маја Радивојевић

$\text{♩} = 150$

Та - ши, та - ши, та - на - на, по - ра - ни - ла Гор - да - на и ма - ра - му по - не - ла,
4
у ма - ра - ми ше - ће - ра да мој Ма - ка ве - че - ра.

The musical notation consists of two staves in 4/4 time. The first staff contains the melody with lyrics 'Та - ши, та - ши, та - на - на, по - ра - ни - ла Гор - да - на и ма - ра - му по - не - ла,'. The second staff continues the melody with lyrics 'у ма - ра - ми ше - ће - ра да мој Ма - ка ве - че - ра.' There is a '4' above the first measure of the second staff, indicating a quadruple.

Таши, таши, танана,
поранила Гордана
и мараму понела,
у марами шехера
да мој Мака вечера.

Пример 9

Бора и Вера

Запис: Маја Радивојевић

♩ = 105

Музички запис за песму 'Бора и Вера'. Записано је у 2/4 такта, кључуолу (B-flat, E-flat). Темпо је означено као ♩ = 105. Музика је подељена у две линије. Прва линија садржи прва два стиха, а друга линија садржи остатак. У музичком запису су наглашени триполни ритмови (3) и акорди. У другој линији постоје ознаке '5' и '3'.

Би-ла је-дна де-вој-чи-ца ма-ла, у Ре-ков-цу ле-по-ти-ца пра-ва,
по и-ме-ну Ве-ри-ца се зва-ла, ај, Ве-ри-ца се зва-ла.

Била једна девојчица мала,
у Рековцу лепотица права,
по имену Верица се звала.
Где год Вера на игранци била,
свуд је Вера победу носила.
Загледа се у свога комшију,
у некога Бору занатлију.
Ту је Бора уживао славно,
уживао три месеца равно.
Кад четврти месец је настао,
Бора Вери љубав отказао.

Пример 10

Крца, крца нова кола

Запис: Маја Радивојевић

♩ = 105

Музички запис за песму 'Крца, крца нова кола'. Записано је у 2/4 такта, кључуолу (B-flat, E-flat). Темпо је означено као ♩ = 105. Музика је подељена у две линије. Прва линија садржи прва два стиха, а друга линија садржи остатак. У музичком запису су наглашени триполни ритмови (3).

Кр-ца, кр-ца но-ва ко-ла, зла-то, зла-то мо-је, јак-ње, јак-ње мо-је.

Крца, крца нова кола,
Ако ми се у њих вози?
Милка ми се у њих вози.
А ко им је рабаџија?
Милка им је рабаџија.

Пример 11

У ливади под јасеном вода извире

Запис: Маја Радивојевић

$\text{♩} = 70$

У ли-ва-ди под ја-се-ном во да и зви-ре, во да и зви-ре,

5

у ли-ва-ди под ја-се-ном, хај, во-да и - зви - ре.

У ливади по јасеном вода извире,
 ту се шета лепа Ката, воду захвата.
 Момче јој се с' брега баца златном јабуком:
 „Узми, Като, узми, злато, моја ћеш бити.“
 „Нећу, нећу, не треба ми, имам драгана.

Пример 12

Песма о Калишту

Запис: Маја Радивојевић

$\text{♩} = 60$

Ој, Ка - ли - ште, те - бе Мла - ва кра - си,

5

Ви - тов - ни - ца ма - ла ба - ру - жи - ца,

9

Ви - тов - ни - ца ма - ла ба - ру - жи - ца.

Ој, Калиште, тебе Млава краси,
 Витовница мала баружица.
 Витовница у Млаву с' улива,
 многе тајне она наше скрива.

Знаш ли, драги, ону шљиву ранку?

Запис: Маја Радивојевић

$\text{♩} = 60$

Знаш ли, дра- ги, о - ну шљи - ву ран - ку,
 5 где смо не-кад би - ли на са - стан - ку,
 9 где смо не-кад би - ли на са - стан - ку?

„Знаш ли, драги, ону шљиву ранку,
 где смо некад били на састанку?“
 „Памтим, драга, како не бих знао,
 Шљиве сам ти са гране убрао.“
 „Да л' се сећаш шта је после било?
 Кад сам шљиве скупила у крило?“
 „Како не бих, драга, запамтио?
 Онда сам те, душо, пољубио.“

Пример 11

У ливади под јасеном вода извире

Запис: Маја Радивојевић

$\text{♩} = 70$

У ли-ва-ди под ја-се-ном вода и зви-ре, вода и зви-ре,
 5 у ли-ва-ди под ја-се-ном, хај, во-да и - зви - ре.

У ливади по јасеном вода извире,
 ту се шета лепа Ката, воду захвата.
 Момче јој се с' брега баца златном јабуком:
 „Узми, Като, узми, злато, моја ћеш бити.“
 „Нећу, нећу, не треба ми, имам драгана.

Пример 12

Песма о Калишту

Запис: Маја Радивојевић

$\text{♩} = 60$

Ој, Ка - ли - ште, те - бе Мла - ва кра - си,
 5 Ви - тов - ни - ца ма - ла ба - ру - жи - ца,
 9 Ви - тов - ни - ца ма - ла ба - ру - жи - ца.

Ој, Калиште, тебе Млава краси,
 Витовница мала баружица.
 Витовница у Млаву с' улива,
 многе тајне она наше скрива.

Знаш ли, драги, ону шљиву ранку?

Запис: Маја Радивојевић

$\text{♩} = 60$

Знаш ли, дра- ги, о - ну шљи - ву ран - ку,
 5 где смо не-кад би - ли на са - стан - ку,
 9 где смо не-кад би - ли на са - стан - ку?

„Знаш ли, драги, ону шљиву ранку,
 где смо некад били на састанку?“
 „Памтим, драга, како не бих знао,
 Шљиве сам ти са гране убрао.“
 „Да л' се сећаш шта је после било?
 Кад сам шљиве скупила у крило?“
 „Како не бих, драга, запамтио?
 Онда сам те, душо, пољубио.“

Посеј'о деда три леје лука

Запис: Маја Радивојевић

♩ = 160

5

По - се - ј'о де - да три ле - је лу - ка,
ој, ту - ка, ту - ка, три ле - је лу - ка.

The musical score is written on two staves in 3/8 time. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a tempo marking of ♩ = 160. The melody starts with a quarter note G4, followed by a quarter note A4, a quarter note B-flat4, and a quarter note C5. The second staff begins with a treble clef and a key signature of one flat. The melody continues with a quarter note D5, a quarter note E5, a quarter note F5, and a quarter note G5. The lyrics are written below the notes.

Посеј'о деда три леје лука.
Навалиле се три девојчице да краду лука.
У'вати деда прво девојче:
„Немој ме, дедо, ја сам ти унука!“
„Кад си унука, шта ћеш у лука?“
У'вати деда друго девојче:
„Немој ме, дедо, ја сам попова!“
„Кад си попова, ти си готова!“
У'вати деда треће девојче:
„Немој ме, дедо, ја сам најмлађа!“
„Кад си најмлађа, ти си најслађа!“

Посеј'о деда три леје лука

Запис: Маја Радивојевић

♩ = 190

По - се - ј'о де - да три ле - је лу - ка,

5 ој, ту - ка, ту - ка, три ле - је лу - ка.

Посеј'о деда три леје лука.
 Навадиле се три девојчице да краду лука.
 У'вати деда прву девојку 'де краде лука:
 „Пусти ме, дедо, ја сам т' унука!“
 „Кад с' ми унука, шта ћеш у лука?“
 У'вати деда другу девојку 'де краде лука:
 „Пусти ме, дедо, ја сам попова!“
 „Кад си попова, ти си готова!“
 У'вати деда трећу девојку 'де краде лука:
 „Пусти ме, дедо, ја сам најмлађа!“
 „Кад си најмлађа, ти си најслађа!“
 (Радивојевић 2013)

Пример 15

Зупчанка

Запис: Маја Радивојевић

♩ = 85

Бре, Ми - ле - та, бре, Жи - во - та, и - ди та - мо, дођ' о - ва - мо
4 да ти ка - жем не - што но - во, зуп - чан - ка.

Detailed description: The image shows two staves of musical notation for the song 'Зупчанка'. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 2/4 time signature. The tempo is marked as ♩ = 85. The melody consists of eighth and quarter notes. The lyrics are written below the notes. The second staff starts with a measure rest marked '4' and continues the melody. The lyrics continue below the notes.

Бре, Милета, бре, Живота,
иди тамо, дођ' овамо,
да ти кажем нешто ново,
зупчанка.

Пример 17

Aj, Marije la padure

Zapis: Maja Radivojević

♩ = 77

Aj, Ma - ri - je la pa - du - re, zor - zo - lja - no fa,
5 ај, Ма - ри - је ла па - ду - ре, зор - зо - лја - но фа, дра - га њја.

Detailed description: The image shows two staves of musical notation for the song 'Aj, Marije la padure'. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 2/4 time signature. The tempo is marked as ♩ = 77. The melody consists of quarter and eighth notes, with some notes marked with a wavy line (trill). The lyrics are written below the notes. The second staff starts with a measure rest marked '5' and continues the melody. The lyrics continue below the notes.

Zapis teksta na vlaškom jeziku:
Valentina Lezić

Aj, Marije la padure,
aš mjerzja da nam sakure.

Gergina

Zapis: Maja Radivojević

♩ = 80

5
Spu-njem daj - ko vrjej, nu vrjej, pa-na nji - sam ċi - njer jej?

9
Ger - gi - na, ger - gi - na, flo - re al - ba đin gra - đì - na,
aj ku naj - ka la u - đì - na.

Zapis teksta na vlaškom jeziku:
Valentina Lezić

Spunjem dajko vrjej nu vrjej
pana njisam ċinjerjej?

Spunjem dajko puoc, nu puoc
pana vin đì la Petroc?

Spunjem dajko puoc, nu puoc
đì sa ku vuorba ma puorc?

Mândra mja ku krpa mura

Zapis: Maja Radivojević

$\text{♩} = 92$

Mân-dra mja ku kr - pa mu - ra,

6 mân-dra mja ku kr - pa mu - ra mân-ka caš ljim - ba đin gurâ,

10 dra-ga mja, bā-la mja, nu maj šću kând njam a - fla.

Zapis teksta na vlaškom jeziku:
Valentina Lezić

Mândra mja ku krpa mura
mânka caš ljumba đin gurâ

Šaj doj đinc aj da sub ljimba
sa udešć tu dajko šćirba.

Š krovico đin obraz
še faš najki la nakaz.

Dunare, Dunare

Zapis: Lazar Mrvić

Aj. _____ Du-na-re, Du-na-re, Du-na-re, Du-na-re, a-pa tul-bu-re

a-pa tul-bu-re ku-miš tre-ka-tu-are s fi vor-bi-tu-are s spun še ma du-ore s spun še ma du-ore. —

Zapis teksta na vlaškom jeziku:
Andrijana Jovanović

Dunare, Dunare,
apa tulbure,
kumiš trekatuare
s fi vorbituare
s spun še ma duore.
Vazut, aj, vazut
pra iš na trekut
nu laj konoskut
prâ Āin Konstandilj,
ba jo lam vazut
š lam konoskut.

Записи српских и влашких инструменталних мелодија – кола

Пример 21

Жупчанка

Запис: Лука Косановић

♩ = 85

5

Пример 22

Зупчанка

Запис: Лука Косановић

♩ = 90

5

Пример 23

Моравско коло

Запис: Лука Косановић

$\text{♩} = 80$

5

9

13

Пример 24

Криво куче

Запис: Лазар Мршић

$\text{♩} = 90$

5

9

13

Пример 25

Љубичевски вез

Запис: Маја Радивојевић

♩ = 96

6

10

14

Detailed description: This musical score is for a piece titled 'Љубичевски вез'. It is written in a single system with four staves. The first staff begins with a tempo marking of ♩ = 96. The key signature has two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 2/4. The melody consists of eighth and sixteenth notes, with some notes marked with a 'w' symbol. The first staff includes a first ending bracket (1.) and a second ending bracket (2.). The second staff starts at measure 6, the third at measure 10, and the fourth at measure 14. The piece concludes with a double bar line.

Пример 26

Коло

Запис: Лазар Мрвић

♩ = 120

5

9

13

Detailed description: This musical score is for a piece titled 'Коло'. It is written in a single system with four staves. The tempo marking is ♩ = 120. The key signature has two sharps (F# and C#), and the time signature is 2/4. The melody is characterized by a constant eighth-note pattern with a 'w' symbol above each note. The first staff starts at measure 1, the second at measure 5, the third at measure 9, and the fourth at measure 13. The piece ends with a double bar line.

Пример 27

Скобаљско коло

Запис: Лука Косановић

♩ = 95

5

9

Пример 28

Пријино коло

Запис: Лазар Мрвић

♩ = 130

5

9

15

19

1. 2.

Пример 29

Пожаревачко коло

Запис: Лука Косановић

$\text{♩} = 80$

5 11 15 19

1. 2. Fine

$\text{♩} = 90-190$ accel. . . . .

3 3 3 3 3 3

D.c. al fine

Пример 30

Врбничко коло

Zapis: Luka Kosanović

$\text{♩} = 95$

95

Пример 29

Пожаревачко коло

Зачис: Лука Косановић

$\text{♩} = 80$

5 1. 2. Fine

11 $\text{♩} = 90-190$ accel.

15 3 3 3 3 3 3

19 D.c. al fine

Пример 30

Врбничко коло

Zapis: Luka Kosanović

$\text{♩} = 95$

9

Пример 31

Жабарка

Запис: Лука Косановић

$\bullet = 100$

6

11

16

21

25

Пример 32

Поп Маринково коло

Запис: Лука Косановић

$\text{♪} = 360$

5

Пример 33

Црљеначко коло

Запис: Лазар Мрвић

♩ = 85

5

9

13

17

21

25

Мајданка

Запис: Лазар Мрвић

$\text{♩} = 70$

5

9

13

17

21

25

Пример 35

Царевчево коло

Запис: Лазар Мрвић

$\text{♩} = 120$

5

9

13

17

21

Detailed description: This is a musical score for a piece titled 'Царевчево коло'. It is written in a single system with six staves. The key signature has three sharps (F#, C#, G#) and the time signature is 2/4. The tempo is marked as quarter note = 120. The melody is characterized by frequent triplets and eighth-note patterns. The first staff begins with a treble clef, a key signature of three sharps, and a 2/4 time signature. The piece concludes with a double bar line and repeat dots at the end of the sixth staff.

Пример 36

Шокц

Запис: Лука Косановић

$\text{♩} = 110$

5

Detailed description: This is a musical score for a piece titled 'Шокц'. It is written in a single system with two staves. The key signature has three sharps (F#, C#, G#) and the time signature is 3/8. The tempo is marked as quarter note = 110. The melody is characterized by eighth-note patterns and rests. The first staff begins with a treble clef, a key signature of three sharps, and a 3/8 time signature. The piece concludes with a double bar line and repeat dots at the end of the first staff.

Пример 37

Пожаревачко коло (Крњевац)

Запис: Лазар Мрвић

♩ = 120

1. 2.

6

10

14

18

22

26

30

35

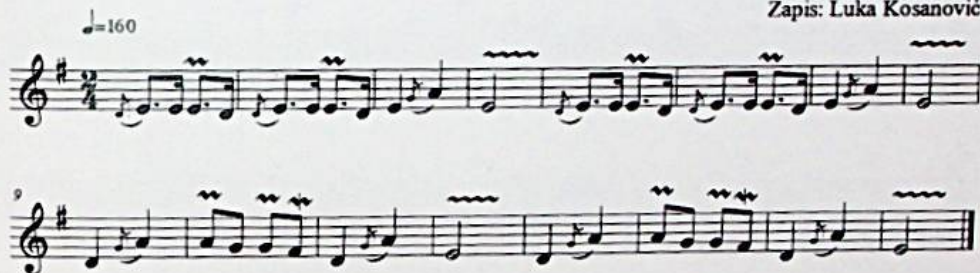

Пример 39

Boboška

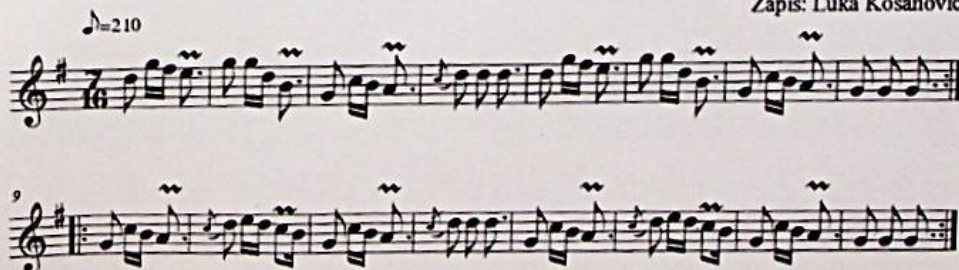
Zapis: Luka Kosanović

Пример 40

Jepurika

Zapis: Luka Kosanović

Хајдучко коло

Запис: Лазар Мрвић

$\text{♩} = 190$

5

9

13

17

21

25

29

33

37

Detailed description: The musical score is written in treble clef with a key signature of two sharps (F# and C#). The time signature is 8/8. The tempo is marked as quarter note = 190. The score consists of ten staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of two sharps, and a tempo marking of quarter note = 190. The music is characterized by a driving, rhythmic pattern of eighth and sixteenth notes, often with slurs and accents. The piece concludes with a final cadence on the tenth staff.

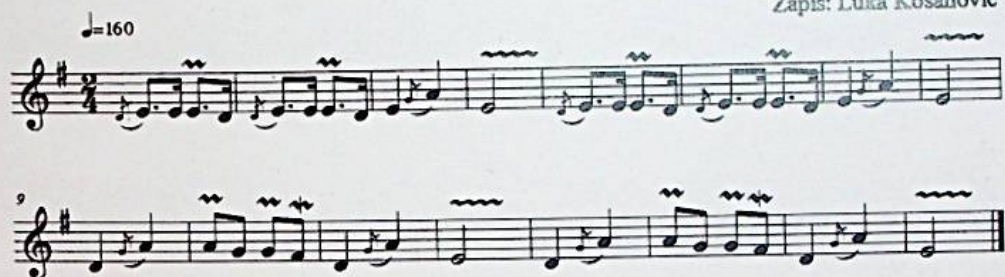

Пример 39

Bobošika

Zapis: Luka Kosanović

Пример 40

Jerurika

Zapis: Luka Kosanović

Пример 41

Kobiljana

Zapis: Lazar Mrvić

♩ = 170

9

17

25

Detailed description: This musical score is for 'Kobiljana' in 2/4 time, marked with a tempo of 170. It consists of four staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 2/4 time signature. The melody is characterized by frequent triplets and slurs. The second staff starts at measure 9, the third at measure 17, and the fourth at measure 25. The piece concludes with a double bar line and repeat dots.

Пример 42

Брзовлашко коло

Запис: Лазар Мрвић

♩ = 180

5

9

14

19

Detailed description: This musical score is for 'Брзовлашко коло' in 2/4 time, marked with a tempo of 180. It consists of four staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 2/4 time signature. The melody is primarily composed of eighth and sixteenth notes. The second staff starts at measure 5, the third at measure 9, and the fourth at measure 19. The third and fourth staves include first and second endings, indicated by bracketed lines and the numbers '1.' and '2.'. The piece concludes with a double bar line and repeat dots.

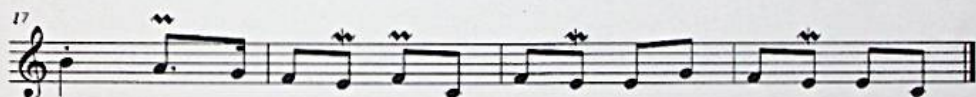
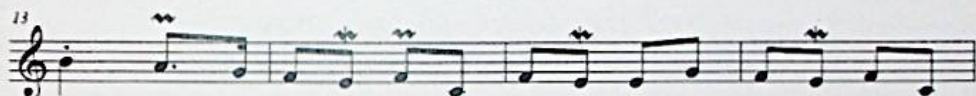
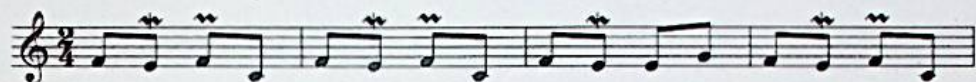

Пример 43

Vlaško kolo

Zapis: Luka Kosanović

♩=160

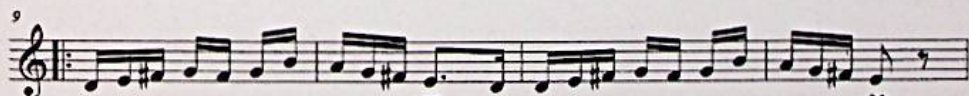
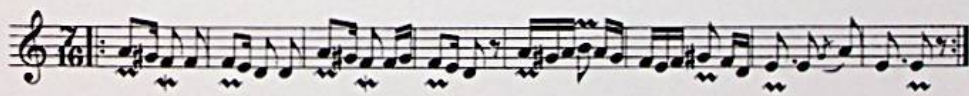

Пример 44

Жикино коло

Запис: Лука Косановић

♩=170

Списак казивача:

Батуша:

Томић Миодраг (1926)

Божевац:

Нерадинка Младеновић (1956); Живка Стојићевић (1923); Живодарка Савић (1958); Живадина Стојадиновић (1944)

Велико Село:

Зоран Вучета (1959); Илић Владан (1954); Милановић Радмила (1927); Стојимировић Новица (1951)

Велико Црниће:

Ђорђевић Слободанка (1936); Ивановић Лепомир (1944)

Врбница:

Пауновић Загорка (1932); Пауновић Слободан (1952)

Калиште:

Живковић Славица (1950); Милосављевић Драгиша (1943); Стевић Игор (1999)

Крављи До:

Стојадиновић Момчило Цане (1940)

Кобиље:

Животић Вукица (1954); Кринуловић Душан (2009)

Мало Црниће:

Митровић Бојана (1957); Митровић Мирослав (1955); Стојићевић Радиша (1947)

Топоница:

Драгољуб Перић (1945); Савић Славица (1950); Стојковић Десанка (1929)

Црљенац:

Живојка Милић (1952)

